

5. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л. Ф.Ильичев, Н. Н.Федосеев, С. М.Ковалев, В. Г.Панов – М. : Сов. энциклопедия, 1983.
6. Boetii de institutione arithmetica / Ed. G.Friedlein – Lipsiae, 1876. – P. 4–5
7. Уколова В. И. Кассиодор и средневековая культура / В. И. Уколова // Взаимосвязь социальных отношений и идеологии в средневековой Европе. – М. : Ин-т Всеобщей истории АН СССР, 1983. – С. 66–95.
8. Этимологии, или Начала. В 20 книгах. Кн. 1—3. Семь свободных искусств / пер. Л. Харитонова. – СПб. : Евразия, 2006. – 352 с.
9. Вейс Г. История цивилизации: архитектура, вооружение, одежда, утварь: Темные века и Средневековье (IV–XIV вв.) Т. 2 / Г. Вейс // Иллюстрированная энциклопедия в 3-х тт. – М. : Изд-во ЭКСМО–Пресс, 2000. – 600 с.
10. Святитель Григорий Двоеслов // Русская православная церковь. – Официальный сайт Московского патриархата. – Режим доступа : <http://www.patriarchia.ru/db/text/911446.html>
11. Селезнев Н. Н. Хунайн ибн Исхак в «Своде основ религии» Ал–Мутамана ибн ал–Ассалья / Н. Н. Селезнев // Волшебная Гора: Традиция, религия, культура, вып. XVI. – М. : ВГ, 2012. – С. 38–45.
12. Фолта Я. История естествознания в датах: хронологический обзор / Я. Фолта, Л. Новы. – М. : «Прогресс», 1987. – С. 69–70.
13. Марчукова С. М. Медицина в зеркале истории / С. М. Марчукова // Медицинская школа в Салерно. – М. : Европейский Дом, 2003. – С. 181–210.
14. Lienhard J. H. Constantine the African / J. H. Lienhard // Engines of our Ingenuity. – Number 2097 / CONSTANTINE THE AFRICAN. – Режим доступа : <http://www.uh.edu/engines/epi2097.htm>
15. Бартольд В. В. Сочинения в IX томах. Том IX. / В. В. Бартольд // Работы по истории Востоковедения. – М. : Наука, 1977. – С. 277.
16. Гаврюшин Н. К. Византийская космология в XI веке / Н. К. Гаврюшин // Историко-астрономические исследования. Вып. XVI. – М. : Наука, 1983. – С. 325–338.
17. Ostrogorsky G. A. The Byzantine Empire in the World of the Seventh Century / G. A. Ostrogorsky. – Dumbarton Oaks Papers, Vol. 13., 1959. – P. 1–21.
18. Ирнерий // Большая советская энциклопедия: В 30 т. – Т.14. – М. : "Советская энциклопедия", 1969–1978.
19. Верже Ж. История средневекового университета: прототипы / Ж. Верже // Вестник высшей школы. – 1991. – №10; 1992. – №1.
20. Модзалевский Л. Н. Очерк истории воспитания и обучения с древнейших до наших времен: Ч.2 : Учеб. пособие для студ. высш. и сред. спец. учеб. заведений / Л. Н. Модзалевский, М. В. Захарченко. – СПб. : Алетейя, 2000. – С. 246.
21. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в. / Под ред. академика РАО А. И. Пискунова. – [2-е изд., испр. и дополн.]. – М. : ТЦ «Сфера», 2001. – С. 60–65.
22. Винсент из Бове. Словари и энциклопедии на Академике. – Режим доступа : http://middle_age_world.academic.ru/246/
23. Михайличенко О. В. История науки і техніки: Навчальний посібник для студентів педагогічних спеціальностей / Михайличенко О. В. – Суми : СумДПУ, 2013. – 346 с.

УДК 78(075.8)

Михайличенко О. В.

доктор педагогічних наук, професор
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

У статті визначаються основні теоретичні поняття, на які спирається сучасна система мистецької освіти та виховання. Розкривається сутність її теоретичних категорій.

Ключові слова: мистецька освіта, мистецьке виховання.

Михайличенко О. В. Теоретические основы художественного образования.

В статье определяются основные теоретические понятия, на которые опирается современная система художественного образования и воспитания. Раскрывается сущность ее теоретических категорий.

Ключевые слова: художественное образование, художественное воспитание.

Mikhalithenko O. Theoretical Fundamentals of artistic education.

The article identifies the key theoretical concepts that underpin modern system of musical education and upbringing. The essence of its theoretical categories.

Key words: art education, art education.

Теорія мистецької освіти та виховання (мистецька педагогіка) має свої категорії. Ці категорії, як і загальнопедагогічні, складають її основу з урахуванням специфіки мистецької галузі.

Мистецька освіта – це процес і результат засвоєння мистецьких знань, умінь і навичок, що свідчить про відповідний рівень опанування мистецькими явищами в аналітично-теоретичному або практично виконавському аспектах. Мистецька освіта функціонує у діалектичній взаємодії інституцій створення, накопичення мистецького досвіду суспільства з процесами передачі та засвоєння цього досвіду майбутніми мистецькими фахівцями. Мистецька освіта регулюється відповідними законодавчими актами держави, які визначають її зміст та основні принципи.

Закономірності мистецької освіти – об'єктивні причини, що характеризують суттєвий зв'язок між суспільними та мистецькими явищами чи процесами, без яких неможливе ефективне здійснення мистецького навчання і виховання. До них відносимо:

- відповідність змісту мистецького навчання і виховання рівню розвитку мистецької культури сучасного суспільства;
- залежність процесу мистецького навчання і виховання від економічних умов забезпечення розвитку національної мистецької галузі;
- орієнтованість змісту мистецького навчання й виховання на національну мистецьку традицію.

Під принципами¹ мистецької освіти в Україні розуміють основні теоретичні ідеї або вимоги, на яких базується мистецький навчально-виховний процес. До них належать:

Доступність мистецького навчання і виховання кожному, незалежно від статі, національності та віросповідання.

Рівність умов кожної людини для повної реалізації її мистецьких здібностей, всебічного розвитку.

Гуманізм, пріоритетність в мистецької освіти загальнолюдських духовних цінностей.

Зв'язок з національною та світовою художньою культурою.

Взаємозв'язок з досвідом мистецької освіти інших країн.

Демократичність – вільність форм організації, методів, засобів мистецького навчання і виховання.

Науковість – мистецька освіта повинна організовуватися на основі передових науково-методичних досягнень мистецько-теоретичної думки та практичної діяльності.

Ступеневість і безперервність – забезпечення умов для елементарно-початкової, середньої та вищої мистецької освіти.

Креативність – створення умов для мистецької творчості.

Мистецька освіта в Україні поділяється на елементарну (уроки мистецтва в загальноосвітній школі, приватні уроки), середню (дитяча мистецька школа, або студія), вищу (училище, інститут, консерваторія, академія).

Вища мистецька освіта може бути спрофільована на педагогічну діяльність (мистецько-педагогічна освіта).

Мистецька освіта в Україні не є обов'язковою. Як складник соціальної системи суспільства вона розвивається і поширюється завдяки наявності рушійних сил.

Рушійні сили мистецької освіти – сукупність мотивації та суперечностей, задоволення й вирішення яких забезпечує результативність, поліпшення та ефективність мистецького навчання і виховання.

Мотивація – це сукупність мотивів, стимулів, що спонукають особистість до певної діяльності. Мотиви можуть бути матеріальні, соціальні та морально-психологічні. До перших можна віднести намагання людини від отримання мистецької освіти мати матеріальні вигоди. До других – прагнення стати освіченою людиною у галузі мистецтва, мати престижну професію. До третіх – отримання морального задоволення від мистецького навчання та професійної мистецько-естетичної діяльності.

Друга група рушійних сил – суперечності. Це, насамперед, суперечності між мистецькими знаннями, вміннями й навичками, вирішення яких забезпечує ефективність мистецького навчання і виховання. У логіці організації навчально-виховного процесу ці суперечності виникають, наприклад, між розумінням і нерозумінням, знаннями і незнаннями, вміннями і невміннями тощо. Поступове оволодіння наступним рівнем знань, умінь і навичок змісту мистецького навчання і виховання створює перспективу рушійної сили поліпшення та ефективності мистецької освіти загалом.

Мистецьке навчання – це процес передачі та засвоєння мистецьких знань, умінь і навичок, передбачених навчальним планом. Мистецьке навчання має на меті оволодіння такими знаннями, вміннями та навичками практичної мистецько-естетичної діяльності, які б відповідали певному рівню мистецької освіти. Мистецьке навчання здійснюється як державними закладами, так і недержавними, або приватними установами, фізичними особами. Відповідно до цього мистецьке навчання поділяється на аматорське (любительське) і професійне.

Мистецьке виховання – це процес передачі та засвоєння мистецьких знань, умінь і навичок, спрямованих на розвиток і формування мистецьких нахилів, здібностей, смаків, ідеалів, надихаючих особистість на практичну мистецько-естетичну діяльність. Мистецьке виховання у загальнопедагогічному контексті належить до системи обов'язкової виховної роботи сучасної української загальноосвітньої школи. Згідно із законодавчими актами про освіту в Україні мистецьке виховання учнів реалізується в школі на уроках мистецтва і входить до державного (інваріантного) компоненту змісту загальної середньої освіти.

Форми організації мистецького навчання й виховання – зовнішні характеристики мистецького навчально-виховного процесу, що зумовлюються видами та характером мистецько-естетичної діяльності його учасників. Це практичні заняття (уроки), концерти, лекції, фестивалі, конкурси, екскурсії та ін.

Загальні методи мистецького навчання й виховання – взаємодії між учасниками мистецького навчально-виховного процесу, під час яких відбувається передача та засвоєння мистецьких знань, умінь, навичок практичної мистецької діяльності та розвиток особистісних мистецько-естетичних якостей.

Характерним є те, що в класичній педагогічній науці категорії навчання й виховання мають свої особливості. Тому визначення методів мистецького навчання й виховання має свою специфіку, обумовлену комплексним творчим характером навчально-виховного процесу.

Методи мистецько-естетичних досліджень – це способи отримання наукової інформації, за допомогою якої визначаються закономірності взаємозв'язків різноманітних мистецьких процесів і явищ, які становлять зміст

¹ Від лат. "princĭpium" — начало, основа. Вихідне положення будь-якого вчення, теорії, науки.

мистецько-естетичної теорії. Структура будь-якого пізнання, у тому числі й у галузі мистецької педагогіки, включає в себе два рівні дослідження — теоретичний та емпіричний.

Теоретичний рівень пов'язаний з вивченням досвіду мистецького навчання й виховання з теоретичних джерел і включає такі методи:

- Вивчення науково-теоретичних та інформаційних джерел. Науково-теоретичні та інформаційні джерела, як правило, вивчаються в трьох аспектах: методологічному, що визначає основні принципи та способи організації досліджуваного явища; теоретичному, який дає можливість дослідити його основний зміст та межі теоретичного вивчення; процесуальному (практичному), який висвітлює досліджуване педагогічне явище в умовах практики мистецького навчально-виховного процесу.
- Аналіз наукової інформації. З метою виявлення особливостей, передбачених завданнями дослідження, наукова інформація може бути подумки розчленована на змістовні частини.
- Синтез наукової інформації. Синтез наукової інформації за своїм визначенням складає протилежність аналізу і тому має відповідне застосування при виконанні дослідження.
- Порівняння та узагальнення. Ці методи дозволяють визначити спорідненість і відмінність підходів авторів теоретичних джерел до вивчення окремих мистецько-естетичних явищ.
- Обробка дослідницьких результатів. Теоретичні результати досліджень кількісно і змістовно узагальнюються з метою визначення результатів.

Емпіричний рівень пізнання передбачає вивчення та аналіз наукової інформації, здобутої під час дослідження конкретних мистецько-естетичних явищ. На цьому рівні широко використовуються такі методи:

- Спостереження. Педагогічним спостереженням вважається сприймання та усвідомлення мистецьких процесів у природних умовах. За формою організації та характером дій спостерігача спостереження може бути прямим та опосередкованим, відкритим і закритим.
- Опитування. Розрізняють декілька форм організації опитування. Це бесіда (індивідуальна, групова) – безпосереднє невимушене спілкування з особами, які досліджуються, у природних умовах. В інтерв'ю, на відміну від бесіди, з'ясовуються питання, які раніше були заплановані дослідником. Анкетування відрізняється одночасною масовістю отримання інформації. За характером анкети поділяють на відкриті, коли на запитання пропонуються варіанти відповідей, і закриті, коли на запитання пропонується довільна відповідь.
- Індукція. Операційно-діяльнісний метод визначення загального висновку на основі синтезу (поєднання) окремих конкретних мистецьких фактів.
- Дедукція. Операційно-діяльнісний метод визначення окремих конкретних мистецьких фактів на основі аналізу (розчленування) загального висновку.
- Моделювання. Практична або теоретична імітація реальної ситуації з метою перевірки прогнозованих висновків.
- Експеримент. Створення спеціальних реальних умов для перевірки певних методів і прийомів мистецького навчання й виховання. Відповідно до мети дослідження розрізняють такі види експерименту: констатуючий, коли вивчається ефективність використання традиційної методики; формуючий, коли штучно створюються умови для впровадження методів і прийомів, що роблять методику більш ефективною.

Розвиток і формування особистості митця. За класичною філософською думкою існують дві концепції розвитку: одна – метафізична, розуміє розвиток як механістичний процес; інша – діалектична, що розглядає його як процес подолання суперечностей.

З погляду метафізики розвиток людини з самого дитинства є збільшенням або зменшенням, простим розгортанням, поступовим дозріванням усього того, що закладено від природи, простим кількісним наростанням, що виключає можливість новоутворення. Дитина, з'явившись на світ, уже несе в собі в згорнутому виді усі форми майбутнього психічного життя. Така концепція не створює перспективи набуття людиною якостей, які вона змогла б набутти завдяки власним бажанням або відповідним обставинам.

Діалектична концепція дає ключ до “саморуку” усього існуючого, до “стрибків”, до перетворення на протилежність, до знищення старого і виникнення нового. На противагу метафізиці вона розглядає процес розвитку дитини не як просте розгортання закладених від природи властивостей, а як їхнє постійне перетворення й ускладнення, що настають закономірно в результаті накопичення кількісних змін, що приводять до змін якісних.

Якщо, наприклад, дитина не вміла говорити і раптом вона сказала перше слово, посміхнулася, зробила перший крок, прочитала перше слово і таким чином набула закладених природою якостей і не більше – усе це стрибки в нову якість, але з точки зору метафізичної. За таким розвитком усі люди були б однаковими, відрізнялися б одне від одного тільки біологічними ознаками.

А насправді ж людина, пройшовши такий самий шлях розвитку, завжди набуває якостей, які відрізняють її як особистість – тобто не тільки як біологічну субстанцію (ізолюваний від суспільства індивід), а людину, усі властивості якої є не що інше, як відбиток обставин життя, що створюються в певних соціально-історичних умовах незалежно від її волі і свідомості.

Будь-який прояв життя індивіда є проявом і твердженням громадського життя. У людській особистості завжди втілюються дві засади – природна і суспільна. Особистість – не мертвий зліпок суспільних відносин, а живий і активно чинний соціальний організм, що володіє свідомістю. Особистість – це неповторна комбінація узятих у єдності антропологічних і соціально-психологічних характеристик людини. Особистість поєднує в собі

соматичну структуру, тип нервової системи, пізнавальні, емоційні і вольові процеси, потреби і спрямованість, що виявляються в переживаннях, судженнях, вчинках і діях.

В особистості як цілісній системі одні структурні елементи можуть домінувати, у той час як інші – гальмуватися залежно від вимог дійсності, завдань, що вирішує людина в ситуації, у якій вона перебуває, і т.п. Структуру особистості треба розглядати не взагалі, а в генезисі, у зв'язку з конкретно сформованими умовами життя і виховання.

Чинники розвитку і формування особистості. Особистість людини є результат складної дії і взаємодії численних чинників. Одні з цих чинників діють незалежно від волі і свідомості людей. До них належать біологічні прояви природи людини.

Інші чинники, що сприяють формуванню особистості людини, більшою або меншою мірою залежать від волі і свідомості людей. Це суспільні та моральні відносини, зумовлені особливостями громадського життя в певних суспільних умовах, в яких проживає людина.

Третя група чинників припускає спрямоване формування особистості, тобто виховання. Якісна своєрідність виховання полягає у тому, що вихователь свідомо ставить визначену мету і, прагнучи досягти цієї мети, застосовує ті або інші засоби, що ведуть до її здійснення.

Отже, формування особистості – це дія сукупності чинників, об'єктивних і суб'єктивних, природних і суспільних, внутрішніх і зовнішніх, незалежних і залежних від волі і свідомості людей, що діють відповідно до визначених цілей із застосуванням визначених засобів.

Біологічні чинники. Формування особистості – складний, багатозначний процес, що виступає у формі анатоμο-фізіологічного, психічного і соціального становлення людини, який визначається внутрішніми і зовнішніми природними і суспільними умовами. Розвиток людини, як і всіх живих організмів, пов'язаний з дією чинника спадковості.

Людина від народження несе в собі певні органічні задатки, що грають істотну роль у розвитку різних сторін особистості, особливо таких, як динаміка психічних процесів, емоційна сфера, види обдарованості. Не кожний може стати митцем, а лише той, у кому сидить митець.

У ході тривалої еволюції, шляхом дії законів спадковості, мінливості і природного добору, розвилася складна тілесна організація людини. Завдяки спадковості нащадкам передавалися основні біологічні ознаки, властивості людини як виду. Матеріальними носіями спадкоємності є гени.

Відповідно до законів передачі спадкової інформації (їх вивчає генетика) люди успадковують анатомічну будову, характер обміну речовин і фізіологічного функціонування, тип нервової системи.

Число можливих комбінацій людських генів із їхніми можливими мутаціями біологи вважають навряд чи не більшим, ніж число атомів у всесвіті. У сучасному людстві за всю минулу історію й у майбутньому не було і не буде двох спадково ідентичних людей.

І все ж процес розвитку особистості не є просте розкриття і розгортання біологічного фонду. Вже Дарвін показав, що розвиток живих організмів йде через боротьбу спадковості і пристосування до умов життя, через успадкування старих і засвоєння нових ознак. Раніше науковці вважали, що гени незмінні, відрізняються абсолютною стійкістю. Нині твердо встановлена мінливість спадкових структур клітини. Мінливість, як і спадковість, складає одну з корінних властивостей організму.

Незважаючи на велике значення спадкоємності, її вплив все ж опосередкований системою виховання і соціального впливу. Поведінка людини, визначав І. П. Павлов, обумовлена не тільки природженими властивостями нервової системи, але й залежить від постійного виховання й навчання в широкому значенні цих слів.

Людина отримує від природи не готові психічні властивості, а функціональні можливості, природні потенції виникнення і розвитку тих або інших якостей. Особливості нервової системи людини не визначають майбутніх форм поведінки, але створюють передумови, завдяки яким легше формуються одні з них, сутужніше – інші.

Механізм спадковості можна спостерігати в передачі фізичних особливостей людини і щодо простих психічних властивостей. У формуванні складних психічних властивостей (якостей розуму, характеру, поглядів, мотивів діяльності і т.п.) головна роль належить умовам життя і виховання.

Соціальні чинники. Людина розвивається як особистість під впливом навколишнього середовища. У поняття “середовище” входить складна система зовнішніх обставин, необхідних для життя і розвитку людського індивіда. До цих обставин належать як природні, так і суспільні умови його життя.

Людина від народження є не просто біологічною істотою. За природою своєю вона спроможна до соціального розвитку, перші ознаки якого з'являються вже в ранньому віці (виникнення потреби в спілкуванні, успіхи в оволодінні мовою і т. п.).

У взаємодії особистості і середовища треба враховувати два вирішальні моменти: 1) характер впливу обставин життя на особистість; 2) активність особистості, що впливає на обставини з метою підпорядкування їх своїм потребам і інтересам.

Людина стосовно середовища виступає як активна сила, вона є частиною середовища і може по-своєму її перетворювати. Існує теза про те, що “обставини такою ж мірою творять людей, якою люди творять обставини”. Зі сказаного можна зробити висновок: вступаючи у співвідношення з навколишнім світом, дитина не пасивно пристосовується до нього, а активно освоює його в специфічних людських умовах життя.

Далі не усе, що оточує людину, є дійсним середовищем її розвитку. Для кожної людини створюється неповторна і суцільно індивідуальна ситуація розвитку, що ми називаємо середовищем найближчого оточення.

Середовище найближчого оточення, називають мікросередовищем. Мікросередовище – це частина соціального середовища, що складається з таких елементів, як сім'я, школа, друзі, ровесники, близькі люди.

Макросередовище – це сукупність суспільних відносин, в яких людина живе і діє.

У мікросередовищі і у макросередовищі є явища позитивні й негативні, прогресивні й консервативні. Особистість формується, не тільки засвоюючи досвід навколишнього середовища, але й чинячи опір йому. У зв'язку з цим виникає важлива соціально-педагогічна проблема: виховуючи в людині готовність до правильного розв'язання виникаючих у неї внутрішніх мотиваційних конфліктів, необхідно здійснювати науково обгрунтовану педагогізацію середовища, коректувати і корегувати виховуючий вплив середовища.

Чинники спеціального спрямування. Середовище несе людині здебільшого неорганізовані впливи, що діють стихійно і нецілеспрямовано. Тому покладатися на вплив тільки одного середовища (навіть позитивного) не доцільно. Це призвело б до довільного розвитку особистості в загальному потоці стихійних, неорганізованих впливів життя, різноманітних середовищних сфер.

Відносини, в які вступає людина із середовищем, завжди опосередковані дорослими людьми. Кожна нова ступінь у розвитку особистості є одночасно новою формою зв'язку дитини з дорослими. Ось чому виховання (тобто вплив дорослих) виступає як головний, винятково глибокий і діючий чинник формування особистості.

Там, де є виховання, враховуються рушійні сили розвитку, вікові й індивідуальні особливості людини. Там, де є виховання, на повну потужність використовуються позитивні впливи середовища. Там, де є виховання, послаблюються негативні впливи середовища, у дітей формується моральна стійкість проти несприятливих впливів середовища. Там, де є виховання, досягається єдність і узгодженість усіх ланок, що здійснюють вплив на людину (школа, сім'я, громадські установи, громадськість). Там, де є виховання, дитина раніше спроможна до самовиховання. З виникненням цього нового суб'єктивного чинника дитина стає співучасником вихователя.

Стверджуючи вирішальну роль виховання в розвитку і формуванні особистості, видатний педагог ХХ ст. А. С. Макаренко писав: «Я впевнений у цілком безмежній могутності виховного впливу. Я впевнений, якщо людина погано вихована, то в цьому винятково винні вихователі. Якщо дитина гарна, то цим вона теж зобов'язана вихованню»¹.

Розвиток особистості йде через власну діяльність дитини з освоєння дійсності. Тому виховання припускає організацію життя і діяльності дітей. У процесі ігрової, навчально-пізнавальної, трудової, спортивної, художньої, технічної й інших видів діяльності у міру постійного їхнього збагачення й перетворення, на основі спілкування з людьми дитина здійснює перехід від імітації як самого простого прояву активності до самостійних засобів діяльності, до творчої активності, до самовиховання.

Виховання визначає розвиток людини й у той же час залежить від розвитку, виходить з нього.

Які основні закономірності впливають з аналізу чинників розвитку й формування особистості і колективу?

У самому загальному виді формування особистості дитини можна визначити як процес соціалізації, тобто засвоєння індивідом соціального досвіду. Особистість у повному сенсі цього слова починається тоді, коли з усього соціально-психологічного матеріалу, що став особистим надбанням індивіда, формується певна організована система, що відзначається індивідуальністю, відомою автономією, спроможністю до саморегуляції, вибірковим ставленням до соціального середовища. Залишаючись суспільною істотою, людина водночас виступає як деякий особливий індивід зі своїм внутрішнім світом, зі своїми особливими психологічними якостями і властивостями. На кожному рівні свого розвитку дитина, посідаючи певне місце в системі доступних їй суспільних відносин, виконує визначені їй функції. Опановуючи необхідними для цього виконання знаннями, суспільно визначеними нормами і правилами поведінки, дитина формується як суспільна істота, як особистість. Формування особистості є розширенням кола відносин дитини з дійсністю, поступовим ускладненням форм організації діяльності і спілкування з людьми.

На певному етапі розвитку особистості починають діяти особистісні сили її удосконалення, що позначаються як саморегуляція, самосвідомість і самовиховання.

Критерії рівня мистецької сформованості особистості. Підготовка мистецьких кадрів передбачає комплекс педагогічних заходів, зміст яких визначається рівнем мистецької освіти. Але кожний рівень (елементарний, середній, вищий) має спільні критерії, які характеризують певні якості мистецького розвитку особистості.

За твердженням відомої української дослідниці проблем естетичного виховання професора Рудницької О.П., ці критерії визначаються в процесі діагностики художнього розвитку особистості в контексті проведення науково-педагогічних досліджень.²

Їх вона умовно поділяє на три групи: критерії ціннісних орієнтацій; критерії оцінки художніх явищ; критерії самооцінки особистого ставлення до художніх явищ.

Ціннісні орієнтації, естетичні оцінки та самооцінки тісно пов'язані між собою як цілісне функціональне утворення і у своїй сукупності визначають загальний рівень мистецько-естетичного розвитку особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаренко А. С. Педагогические сочинения : в 8 т. / редкол. М. И. Кондаков (гл. ред.) [и др.]; Акад. пед. наук СССР / А. С. Макаренко. Т. 5. – М. : Педагогика, 1983–1986. – С. 363.

¹ Макаренко А. С. Виступи і статті з питань педагогіки й етики. В п'яти томах / А. С. Макаренко. – Т. 5. – С. 363.

² Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька. Навч. посібник / О. П. Рудницька. – К. : АПН України, 2002. – С. 251–258.

2. Михайличенко О. В. Основы музыкальной педагогики: учебное пособие для студентов музыкальных специальностей / О. В. Михайличенко. – LAP LAMBERT Academic Publishing, 2014. – 197 с.
3. Михайличенко О. В. Музыкальная дидактика и музыкальное воспитание: теория / О. В. Михайличенко. – LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. – 48 с.
4. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька / О. П. Рудницька. – К. : АПН України, 2002. – С. 251–258.

ВИМОГИ

до написання та оформлення статей у
ЗБІРНИКУ НАУКОВИХ ПРАЦЬ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЛІНГВІСТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«Теоретичні питання культури, освіти та виховання»

До друку приймаються неопубліковані раніше матеріали: наукові статті, огляди, рецензії тощо, які відповідають тематиці Збірника.

Наукова стаття

має містити виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлювати конкретне окреме питання з теми дисертації чи наукового дослідження, визначити науковий пріоритет автора, робити її матеріал надбанням фахівців.

Наукова стаття подається до друку в завершеному вигляді відповідно до вимог ВАК України (Див. Бюлетені ВАК України № 1, 2003 р.; № 2, 2008 р.; № 9 – 10, 2011 р.).

Перелік обов'язкових елементів статті:

- Постановка проблеми у загальному вигляді та визначення її зв'язку з важливими науковими чи практичними завданнями.
- Аналіз новітніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор.
- Визначення невирішених раніше питань загальної проблеми, яким присвячується означена стаття.
- Формулювання цілей статті (постановка завдань).
- Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів.
- Висновки з викладеного у статті дослідження, визначення перспектив подальших розвідок у цьому напрямі.

При написанні статті необхідно дотримуватись певних правил:

- назва статті має максимально стисло відбивати її основну ідею, думку;
- слід уникати стилю наукового звіту чи стилю науково-популярної статті;
- недоцільно ставити риторичні запитання; мають переважати розповідні речення;
- цитати у статті використовуються дуже рідко; необхідно зазначити основні ідеї, а після них у дужках указувати прізвища авторів, які уперше висловили їх;
- усі посилання на авторитети подаються на початку статті, основний обсяг якої присвячується викладу власних думок; для підтвердження достовірності своїх висновків і рекомендацій не слід наводити висловлювання інших учених, оскільки це свідчить, що ідея дослідника не нова, була відома раніше і не підлягає сумніву;
- стаття має мати просту структуру (без поділу на розділи і підрозділи).

Мова публікації – українська, російська, англійська.

Обсяг статті – 10–12 сторінок з таблицями, схемами та малюнками.

Структура статті: індекс УДК, назва статті, прізвище та ініціали автора українською, російською та англійською мовами, назва закладу, в якому працює (навчається) автор, три анотації (обсягом орієнтовно 500 знаків) з ключовими словами українською, російською та англійською мовами, основний текст статті, література.

Посилання на використану літературу та джерела у тексті оформляються згідно з нумерацією у списку використаної літератури, наприклад: Г. І. Щукіна [7, с. 53], де перший знак – порядковий номер за списком літератури, другий – номер цитованої сторінки. **Список використаної літератури подається за алфавітом.**

Бібліографічний опис має відповідати вимогам ВАК України (Бюлетень ВАК України. – №3. – 2008. – С. 9 – 13 та № 9–10. – 2011. – С. 2 – 10).